

E

BIBLIOTEKA

85H-32

L 96

GJIROKASTËR

SHTETIT

ALEKS
LUARASI

TREGIME

SEANCE

ME DYER
TE HAPURA

891.783-32

S

LP2

ALEKS LUARASI

SEANCË ME DYER
TË HAPURA

(Tregime)

~~53758~~

LIBRARI E SHKOLLËS
1970

1970

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

GORICARËT

1.

Vjeshtë e vitit 1932.

Tre burra shtynë derën prej hekuri të gjykatës së diktimit në Tiranë dhe u gjendën në një oborr gjithë lule dhe pemë dekorative. Vështrimi i tyre ndoqi rrugën e shtruar me pllaka të lëmuara, që bashkonte derën e jashtme me shkallët e gurta të ndërtesës dhe mbeti mbi trupin e një statue prej mermeri të bardhë, që ngrihej gjithë dinjtet midis gjelbërimit. Drejtësia, e përfytyruar si një grua me sy të lidhur me shami, rrinte ditë e natë para gjykatës së diktimit duke mbajtur në njërën dorë ballancën dhe në tjetrën një shpatë.

Një pamje me të vërtetë klasike!

Nën shtyllat e gurta në stil dorik, që mbanin ndërtesën si në pëllëmbë të dorës, çdo njeri ndjente pushtetin e padiskutueshëm të drejtësisë.

Tre katundarët tanë hynë gjithë ndrojtje në këtë ambient kaqë të bukur e njëkohësisht kaqë të huaj për ta. U printe një plak 60-70-vjeçar, me flokë të thinjur e fytyrë eshtake. Pasi kaloi mes për mes oborrit, ai u mbështet në trungun e një palme dhe po thithte në heshtje tymin e duhanit nga llulla prej shqopeje që e kishte punuar vetë. Dy të tjerët, që ishin më të rinj, rrinin për-

ballë tij dhe vështronin me kureshtje rrugën përtej kangjellave prej hekuri, ku kalonin gjithë zhurmë hamejtë dhe karrocet.

Plaku nuk e tërhiqnin bukuritë e qytetit. Ai vështronte tokën që kishte nën këmbë dhe diç bluante me vete.

Toka... — tha ai — Sa gjak është derdhur për një pëllëmbë tokë! — Dhe para syve të plakut dilte beu, agai, qehajaj, gjykatësi, dilnin ata që i xhvatnin fukarasë sa më tepër tokë. — Po — tha plakur. — Rrëmbe andej, rrëmbe këtëj dhe fshati u zvogëlua e u mblodh në një pëllëmbë vend. Në fillim u kishin marrë pyllin dhe pastaj kullotat. Dhe para syve të plakut u ndër hapsira e bukur e fshatit, — Tani duan dhe tokën dhe shtëpinë, duan të na përzënë.

«More, a ka qeveri këtu, a ka drejtësi në botë?» — tha me vete plakur duke vështruar truporen e drejtësisë.

«Po, ka!» — iu bë sikur i foli statuja. «Pse, kot e mbaj unë në duar këtë ballancë dhe këtë shpatë?...».

Plakur u përmend dhe i kaloi një buzëqeshje e lehtë dhe e hidhur ndër buzë, sepse iu kujtua gjyqi i Korçës...

Kishte qenë gjyq i madh ai dhe kishte zgjatur shumë.

Vite me radhë Maliq beu dhe larot e tij, qehajallarët, vinin në fshat dhe kërcënonin: «O jepni të tretën, ose ju nxorëm nga fshati me gjithë lecka». Me ta u bashkuan edhe prefektura, edhe xhandërmaria, edhe gjykata. S'thonë kot: sorra

sorrës s'ja nxjerr sytë. Bëj hesap, edhe ligjet u ndryshuan sipas oreksit të bejlerëve.

Mirëpo goricarët nuk tundeshin.

Ata i kishin dhënë besën njëri tjetrit se do të qëndronin gjer në fund. «Toka është jona — kishin thënë goricarët, — ne e kemi punuar denbabaden, prandaj Maliq beut nuk i japim as kaqë!»

Kur e pa se me goricarët nuk i dilej, Maliq beu i hodhi në gjyq. Ishin shumë ata: një qind e ca frymë si të paditur. Jashtë i priste i tërë fshati, burra, gra e kalamaj. Dy-tre avokatët e beut dukeshin si miza para gjithë atij fshati që nuk i nxinte salla. Dhe ishin të zemëruar. Burrat tundnin grushtet me urrejtje, gratë bërtisnin me të madhe, por nuk i dëgjoi njeri. Beu fitoi njërin gjyq pas tjetrit. U mori pyllin dhe kullotat në fillim, kurse, në gjyqin e fundit, fitoi edhe tokat me shtëpitë e banimit: me një fjalë gjithë fshatin. Dikur i ati i Maliq beut i kish vënë një sërë tak-sash fshatit. Tani i biri kërkonte t'i merrte tokën dhe shtëpinë.

Goricarët u zemëruan keq. S'i thonë shaka! Kjo ishte luftë për tokën, luftë për bukën, luftë për jetën. Kërkuan që ta ndiqnin çështjen më lart. Mirëpo gjyqi do para. Shitën bagëti dhe plaçka; gratë nxorën nga sënduku stolitë e nusërisë; i shitën të gjitha, mblodhën para dhe dërguan njerëz gjer në Stamboll për të parë tapitë e tokave.

Por atje ata i përzunë, nuk u dhanë gjë. Fshatarët vetëm një gjë dinin mirë, që Maliq beu kësaj ane nuk kishte zotërime. Dhe ata s'kishin dokument, por dhe beu s'kish tapi.

Kështu, pra, bënë kaqë ditë rrugë dhe ardhën

në Tiranë për të kërkuar drejtësi. Vinin me shpresë se këtu ishte qeveri e madhe dhe ndoshta do ta shihte çështjen më mirë, vinin me shpresë se në Tiranë Maliq beut ndoshta nuk do t'i shkonte fjala si në Korçë, ku kishte fuqi dhe miq të shumtë.

— Ç'thua, xha Nini, sikur të kishim marrë një avokat, a nuk do të qe më mirë? -- pyeti njëri prej tyre.

Plaku nuk foli.

— Kot, a derëzi, sa të prishnim paratë -- u pëgjegj në vend të tij bashkëbisedonjësi tjetër, një djalë i ri, jo më tepër se njëzet e pesë vjet, me faqe të kuqe e trupin si llastar. — Dihet se ne kemi të drejtë, po kush ta jep se! .. Puna jonë u duk që në Korçë, Vasil. A nuk e pe gjykatësin se si i mbante anën Maliq beut? Ti kujton se këta të Tiranës do të jenë më të mirë?..

— Nejse! — kundërshtoi Vasili. — Ne të bëjmë ç'kemi në dorë, pa të hollat do t'i mblidhte gjithë fshati pesë e pesë.

Boçoja nuk foli, por u duk se nuk ishte dakord me mendimin e shokut të vet. U tërhoq mënjandë dhe po vështronte oborrin me kureshtje.

Ishte me të vërtetë i bukur.

Mbi lulet vjeshtake shumëgjyrëshe, që harliseshin në të dy anët e oborrit, kishte plot pika uji. Ato sapo ishin vaditur. «Sa shumë tokë dhe vetëm për lule!» mendoi Boçoja, tek shikonte ato lule të bukura që kishin çelur gonxhe gjithfarësh, të kuqe, të verdha, manushaqe. Mbi shkallët prej mermeri të bardhë të gjykatës së diktimit, mbi

pllakat e bukura e të lëmuara, me gjithë ato kombinime të çuditshme, që të merrnin mendjen kishin rënë gjethe të zverdhura, të thata e të fishkura. Kopshtari, që shërbente aty, u hodhi një vështrim indiferent atyre tre katundarëve, që prisnin sa të hapej gjyqi dhe shkoi më tutje me një fshesë në dorë.

Matanë kangjellave u ndal një veturë. Një burrë rreth të pesëdhjetave, veshur me kastum të errët dhe këmbë të bardhë, hyri hijerëndë në oborr. Kaloi afër goricarëve pa i vështruar me sy dhe ngjiti me ngadalë shkallët e gjykatës së dikimit. Ai e dinte fort mirë ç'ishin ata të tre... Pas disa minutash do të ndeshej me ta si përfaqësonjës i Maliq beut, por... (Avokat Konicës i qeshej)! ç'kundërshtarë mund të qenë ata tre copë katundarë që, sigurisht, s'dinin të lidhnin dy fjalë para atij që kishte mbaruar fakultetin e drejtësisë dhe numëronte më tepër se pesëmbëdhjetë vjet praktikë në drejtësi? Pastaj, në këtë çështje, ai e kish të fituar davanë me siguri sikur hiç të mos e hapte gojën: gjyqi kishte rëndësi politike. Luftonin përballë njëri-tjetrit beu dhe fshatarët e tij për çiflikun e Goricës. Në anën e beut kishte ndërhyrë edhe qeveria. Vetë Musa Juka i kishte thënë personalisht: «Dëgjo, avokat Konica! Jepu një mësim të mirë atyre katundarëve rebelë; sa për të tjerat do të kujdesem vetë...»

Kështu arsyetonte avokat Konica tek hynte në korridor, ndërsa goricarët e vështronin nga prapa.

Fill mbas tij, te shkallët, u duk ftuesi i gjykatës, një dibran i gjatë si vastarkë, që bërtiti me sa zë pati, megjithëse ata të tre ishin fare afër.

— Maliq bej Frashëri kundër goricarëve!

Ja, erdhi çasti kur do të vendosej fati i tyre dhe i gjithë fshatit, që priste me ankth përfundimin e këtij gjyqi me rëndësi. Xha Nini nuk e humbi to-ruan. Duke ngjitur shkallët, ai diç bisedonte me Boçon.

Në sallën e gjykatës së diktimit tre goricarët e ndjenin veten si të huaj. Perdet e rënda prej damasku, parketi i lustruar me kujdes dhe gjithë ai ambient luksoz, që i rrethonte, u merrte frymën. Përballë tyre avokat Konica shfletonte me nge dekretin e ri «Mbi padjnat posedimore».

Në fillim foli një nga anëtarët e gjykatës. Me një zë të ngjirur e të pafuqishëm ai shpjegoi se gjykata e paqit në Korçë kishte vendosur detyrimin e katundarëve të Goricës të dorëzonin tokat e tyre në favor të Maliq bej Frashërit dhe të largoheshin përfundimisht nga fshati.

Pas tij, kryetari i kolegjit civil, një burrë shtatlartë e flokëthinjur, iu drejtua goricarëve:

— Po ju ç'keni për të thënë, përse ankoheni?

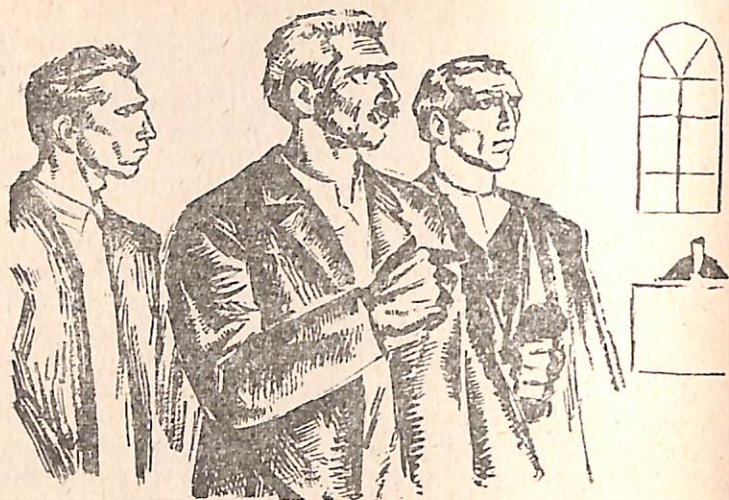
Në emër të goricarëve foli xha Nini. Kur u ngrit, vështroi një herë Vasilin që kishte nga e djathta pastaj Boçon nga e majta dhe iu duk sikur pa të gjithë bashkëfshatarët e tij, gjashtëqind e ca frymë, burrat me vetulla të vrejtura, gratë me fëmijë në krahë, të rinj e pleq, të gjithë ata që e kishin porositur të drejtat e tyre para gjykatës së lartë. Kujtimi i tyre bëri që të fliste më mirë, ashtu sikurse nuk kishte folur ndonjëherë:

— Zoti kryetar, zotërinj gjyqtarë! — tha ai.

Kam nderin të flas në emër të 112 familjeve të katundit Goricë, të prefekturës së Korçës, të cilët i ka hedhur në gjyq Maliq bej Frashëri. Ç'është e vërteta, do të na takonte ne e drejta për ta hedhur në gjyq këtë bej për shumë të këqia që ka punuar në kurrizin tonë, por nganjëherë punët ngjasin së prapi.

Shkurtimisht po ju tregoj, zotërinj gjyqtarë, se shtëpitë, tokat, vreshtat dhe pylli i Goricës na takojnë neve, goricarëve, se Maliq bej Frashëri vërtet është bej, dhe qoftë me shëndet, por Goricën nuk e ka pasur kurrë ndonjëherë çiflik të tij. Ai thotë se fshati ynë i është dhuruar një gjysh-stërgjyshi të tij prej sulltanit të Turqisë dhe kërkon që ta njohim për zot e t'i japim të tretën. Ky avaz nuk është i ri. E kemi dëgjuar shumë vjet përpara, qysh në kohë të Turqisë, por ne asnjëherë nuk e kemi njohur për bej. Në atë kohë na ka detyruar me forcë që t'i jepnim një pjesë të bereqetit; dërgonte xhandarë turq dhe «trima» të tij, të cilët na e rrëmbenin nga lëmi apo nga hambari, kudo që ta gjenin. Ai ka punuar në kurrizin tonë shumë të këqia dhe s'na ka mbrojtur njeri, as prefektuara, as xhandërmaria dhe as qeveria. Përkundrazi e kanë ndihmuar të na rrëmbente me forcë pyllin dhe kullotat; tashti kërkon të na marrë me gjyq edhe arat e shtëpitë që i kemi ngritur me duart tona. Për çudi gjykata e paqit në Korçë i dha të drejtë dhe na detyroi ne njëqind e ca familje, me gjashtëqind e ca frymë gjithsejt të ikim nga fshati dhe të lemë në dorë të Maliq beut gjithshka që kemi vënë me djersën e ballit.

Zotërinj gjyqtarë! Maliq beu nuk i ka tapitë e

tokave tona. Ne kemi dërguar njerëz gjer në Stamboll...

— Dëgjo, o plak, — e ndërpreu kryetari i kolegjit civil me një zë të vrazhdë, — neve nuk na duhet se ç'keni bërë ju në Stamboll... Përqëndrohu rreth thelbit të çështjes.

— Na falni, zoti kryetar, — kërkoi ndjesë xha Nini me shumë mirësjellje, — se ne jemi fshatarë dhe nuk dimë të flasim si duhet. Atëhere, me lejen e zotërisë suaj, po vazhdoj. Historia e grindjes sonë me Maliq bej Frashërin është kështu.

— Të thashë edhe një herë — e ndërpreu sërishtmi kryetari, — se neve nuk na duhen historira...

— Po çfarë ju duhet juve, zoti kryetar?